

Ви пам'ятаєте, мабуть, у своєму житті не одну весну чи осінь, коли душа ваша починала вагітніти, ширитися, мучити вас великим неспокоєм, готова щохвилини вирватися із своїх берегів та обернутися в небувало-могутню повінь.

І ви ставали тоді химерити. Ви прагнули визволитися з тісних обіймів чотирьох запліснявілих стін вашої обридливої кімнати та вирватися на широкий простір, щоб зухвало, з цигаркою в зубах, ступати через ліси, гори, степи і моря.

Боже, яке там п'янке повітря! А барви, а небо! А які хмари!

Таку осінь, признатися, пережив і я. Пережив не одну і не дві. Пережив їх кільканадцять але одна з них відрізняється від решти особливим виразом синіх очей, стрункістю постави і звинним плястичним танцем легких, в сандалах, ніг, по шелестливих відтінках калинового листу.

Калина тоді завчасу налилася. Вітри патляли золочені кучері садів закохано. Каштани розсипали своє насіння щиро, а дикий виноград на ґанках і стріхах домів нагадував полум'ясту пожежу.

Все, що говорили про мене мої знайомі – брехня. Я ніколи не був ненависником жінок. Я ніколи не глузував з них. Як також ніколи не нехтував їх гамірним сорокатим товариством.

А те, що відзивався про них не досить чемно, що уникав (а це не значить нехтувати) їх зустрічі, що відразу, замість цигарки, почав курити коротку англійську люлечку і що нарешті не радо зустрічався з деякими примірниками зухвалих бельбасів на подобу Гриця Чорного, – це ж, Боже мій, так природно і так зрозуміло.

Бо ж ви лишень уявіть: усі жінки, що заслуговують на цю ефімерну (даруйте за дикий вислів) назву, володіють переважно надто вишуканим погруддям, надто соковитими устами, переборщено п'янкими очима з поглядом, від котрого зароджується і зріє у вас кохання із швидкістю тропічної епідемії. До того всі вони подібні то на крикливо цвітучу весну, то на жагуче пристрасне літо з чорними ягідьми і жовтим тяжким колосом, то знов на осінь з очима, де тонуть і переливаються в луну тони жалібної скрипки, а у фалдах золотої її габи шелестить тирса і зірваний лист діброви. Вони химерні, мов діти, вибагливі, мов кокаїніст, і жорстокі, мов звірі. Вони люблять гамір солодких слів, ляск оваційних оплесків, вирву музичних дисонансів, легіт таємничого обарвленого світла, полиск лякового взуття і дотик дбайливо голеної щоки.

Заграє лиш танго, – вони звиваються зміями, гнуться дикими лозами, в'ються п'янким хмелем. Коли люблять – вони кусають, мов пантери, жорстоко тиранять свою жертву і ллють при тому ріки пекучих сліз. І як?... Як ненавидіти їх? Тих котят, пантерок, тигриць? Як не бажати їх вибагливо-вишуканих тортур? Як не впитись міцним запахом грудей, чадом уст, музикою очей і волосся.

А мій приятель Гриць Чорний, власник величньої, майже урочистої, постави і такого самого баритону, іншої від мене думки про них. Назви, якими я оздобив тут прекрасну половину, замінені у нього на "бабе, дівчаточок, матеріал на коханок". І він має на це право. Його всі знають як завзятушого женофіла. Через його м'язисті руки за одну тільки весну проходить їх кілька, і то тільки гнучких і чорнооких. Коли він виступає на сцені повітового театру, стіни і вікна тремтять в унісон серцям красунь. Його опанцирені пребілою маніжкою груди родять так само легко громи, як жіночі уста поцілунки. І він сміливо збирає заслужене дорідне жниво, повний віри і безпосереднього внутрішнього переконання у свою непереможну правоту.

Товариство? Так. Для нього воно самим Господом Богом створене. Риба у воді не відчуває більшої насолоди, як мій шановний приятель у товаристві. Його всі кличуть зменшеними іменами. Його прізвище на

програмах усіх забав повітового містечка. Його світлини переходять з рук до рук, і тільки ледь помітні плямки на них могли б відхилити краєчок таємниці жагучих, ніким непідглянутих відчужень, що разом з гарячими, мов пунш, устами, переносяться легким подихом на безчутливий папір.

І після того спробуйте, будь ласка, виставити щось рівнозначне від себе. Спробуйте, наприклад, захопити когось вашою скромною, надто екзотизованою особою, з нікчемним голосом, із носом, який може хіба конкурувати з клясичним носом шимпанза. Товариство для вас забобон, купа наолієних льовелєсів, що виставляють себе на показ разом з ляковими шлапаками і наймодернішими краватками. Вас мало цікавлять біжучі сплітки. Ви не встигаєте вчас підхоплювати останні дотепи пана "Сатирикона". Ви настовбурчено, мов кактус, поважні, і кожний порожній фотель цілком пристойно відіграє вашу роль – члена блискучого товариства.

Однак підкреслюю, все це не значить, що я ненавиджу жінок. О, далеко ні! Моя коротка англійська люлечка найкращий тому доказ. Ви не раз помічали, як задавакувато і цупко стирчить і підшкварує вона в моїх бездоганих зубах. А голова моя... О, ні. Вона й не думає хилитися долі. Вона на надто добрих в'язах для того, щоб хилитися. Навіть мої черевики і потертий ґумак зовсім достойно доповнюють цілість образу пензля модерного маляра, що не страждає на вибагливість сюжету.

Ви глибоко помиляєтесь теж, коли вважаєте, що я "не люблю виступати", що тичу себе у всяку діру, аби лиш з очей, що на забавах лізу в найбільший натовп, топчу людей по ногах, а опісля з глибокого темного кута люблюся лебединими грудьми Гриця Чорного та впиваюся вібруванням його демонічного голосу.

Ні. Сто раз ні! Ви, мабуть, не мали нагоди бачити мене в часі мого найбільшого піднесення, а тому звідки вам знати, які думи шугають в моїй, назверх скромній голові, які лілеї квітнуть у моїх яскинях душі і що за кров обмиває моє маленьке, але пружне серце? Я теж і славу люблю.

Люблю її пристрасно, свято, і дарма недоріки Гриці так вперто намагаються своїми баритонами закричати мою любов до неї.

Правда, я ніколи не мав на собі білої твердої макітки, але це є найкращим показником мого безмежного нахабства вступати в бій з крохмальними традиціями добрих прачок та сальонових панів... Це мій мінус, розумію... Зате варто мені піднятися з міста на гори, пройти схилом попід березовим гайком, минути каштанову алею до великого зрубу та зупинитися на пам'ятній скелі, як з мене у всій своїй всемогутній красі виступає великий артист. Мені тоді байдуже, хто мене слухає. Я чую в собі стільки сміливості, що готов хоч перед цілою Європою виступати. Я навіть не червонію. Хай слухають! Хай слухають всі моїх безплатних пісень. Хай слухають пні, дерева, онта оббита громами сосна, настовбурчені камені. Я їм співаю від найщирішої душі і почуваюсь рівним богам пісні.

А скінчивши свою пісню пісень, я досить довго слухаю буревійні оплески і з гордо піднятим чолом, розсилаючи всім довкола безліч усмішок, вертаюся до себе.

Хай тоді свobodно заходить до мене Гриць Чорний. Я можу поблажливо поляскати його рам'я, не дивлячись на всі його барвлені і небарвлені приятельки.

Тієї золотої осені, яка відрізняється від решти синьою глибиною іскристих очей, мені трапилося побувати в одному селі. Воно було віддалене від нашого містечка десятьма кілометрами. Саме доспіли ядерні сині сливи і лущилися волоські горіхи. Вони надто коштовно здобили непоказні хатки села. Повні чарин налитих по вінця соняшних соків вливалися безплатно в мої груди. Вагітні плодами яблуні рожевілися, мов дівочі розціловані щоки.

Серед тих слив і яблунь зустрів я Ліду. Це міщанське ім'я не можна замінити псевдонімом. Воно звучало б інакше, підроблено. Називаю її так,

як почув я його того дня, коли "вона", обтяжена кошем синіх, повних і соковитих слив, підійшла і запропонувала "спробувати".

Відчув, що зі мною говорить богиня. Богиня саду, соняшного проміння і молодости. Її непідроблено сині очі, – синіші неба і зрілих слив, – горіли бажанням, сміхом і пристрастю. Стан її... – такий буває лиш у лілей та конвалій. Спочатку страшно було дивитися. Хотілося тікати, сховатися під гілля яблуні. Хотілося крикнути, прохаючи рятунку.

Але в той саме час в мені виразно прокинувся мій другий "я" – артист. Ах, треба було вам послухати його!

Мало того, що він не злякався, що не згорнувся, як то зі мною бува, равликом, що скоштував слив. Ні. Він ще й усміхнувся. Він до чорта зручно підхопив кілька зовсім дотепних речень, в яких плястично й вип'ято можна було відчути важенький доказ справжнього захоплення. Вона хлинула на нього всю глибину своїх синіх віч, і з уст її метнувся такий дзвінкий регіт, що аж яблуні моторно похитнулися.

Артист мій не почувався надхнено, свobodно. Він увесь нап'явсь, ніби тятива, і з уст його виривалися буревії сонат. Він бачив її вже наскрізь, і серденько, – те свавільне і дикувате, затріпотіло перший раз у ледь помітних срібних тенетах, накинених вправною і зручною рукою.

А вечором, мов раб у кайданах, відчув неймовірний тягар розлуки. Поніс з собою в густу темноту ночі гарячі дотики долоні і невиразні зариси її грудей та обличчя. Крок за кроком здобував віддалення, обертаючи в напруженій уяві божевільно хороший сюжет небувалого ще твору. Нервові пальці мої торкалися шорсткої поверхні найдорожчого мармуру... Любовно, майже в екстазі, розпочав я різьбу свого кольоса, якому місце дав у власному серці. Твір мій родився в жорстоких муках. Я виривав від себе свій розжарений мозок і вкладав його в холодний твердий мармур... В його жили я щиро перелив свою кров, не жаліючи ні

одної її краплі. Нащо мені мої нерви? На! Візьми їх – ти, моя жорстока і болюча богине. І я віддав їх. Віддав, бо мусів, бо хотів, бо треба було.

А коли переміг десятикілометровий простір і опинився в своїй мушлі — сірій і кам'янотяжкій, я вже не був сам. Зі мною, в мені, коло мене невідступно стояла вирізьблена моя богиня – величня у своїй неувяній красі і силі.

Після того не раз вечорами доводилося мені йти до села, але гадаєте, що воно знаходилося для мене у віддалі десяти кілометрів? Думаєте, що не було це для мене віддалення рівне вашій щоденній вечірній прогульці? Думаєте, що ноги мої не були вдячні небові, що мають таку непомірну ласку носити мене, мого артиста і мою богиню, ніби на крилах туди й назад за одну ніч, шкодуючи, що це страшенно близько, що вони не роблять замість десяти сто, тисячі кілометрів.

Треба бути наївним і недотепою, щоб щось подібне допустити. Кожна така дорога була для мого артиста лиш вправою, а для мене часом, в який я все ще удосконалював різні деталі мого божеського твору. Вона стала для мене цілим світом. Мій артист співав їй свої великі пісні, а вона зачаровано слухала їх. З кожним днем, з кожною мандрівкою моя богиня з яблуневого саду все більше і більше опановувала моїм всесвітом із усіма його сузір'ями, планетами. Вона стала для мене найціннішою частиною мене самого, і я вже не в силі був уявити собі свого існування, якби вона не займала місця на престолі мого великого царства.

Але я допустився одного великого гріха. Допустився його в розгарі моєї страшної любови, яка зжерла і зотлила мої думки, волю і гнучкість м'язів. Дуже часто обличчя моє уявляло якусь огидну маску кривого сатира, з баранячими очима, ноги злочинно підгиналися, руки опадали, тремтіли, і треба було надзвичайних зусиль, щоб я міг здвигнути їх багатокілової розжарені долоні. Вони боялися піднятися. Вони могли б задушити і спалити в обіймах навіть камінь, якби лише відважився обняти його.

І все-таки гріх стався. Одного разу, в перших днях жовтня, коли вечори ще були досить теплі і досить пахучі, коли на полях лежали ще вродисті жовті гарбузи, в садах облітали яблука і особливо пахнув привабою тонкий серпик молодика-місяця, – ми пішли на прохід.

Ми йшли поволі і довго. Село, городи, поля – все це тьмяною панорамою проплило повз нас, а перед нами широко розп'яв обійми величний простір. Молодик горів. Зорі сипалися пригоршнями. Язик мій і її німів, слів бракнуло, і стало між нами тяжке, болюче, повне приваб напруження, яке боролось з двома рівнозначними силами.

Я виразно чув у собі тремтіння кожного нерву. Я був увесь бренючим, струнним інструментом, по котрому в безладді гатили, його силуючи ввесь час дико бреніти. Ми бажали одне одного, бажали зазнати солодощів першого цілунку і разом боялися цього. Особливо боявся я. Але я прагнув цього, прагнув усім єством.

Навіть зайшла розмова за молодий місяць. Побачивши його вперше, треба цілуватися. Це, уявіть, виговорила вона, сама... Виговорила боязко, ніяково, але я відчув великий страх, страх дикого мужчини, якого ловлять, щоб закувати в кайдани неволі.

І гріх стався. Я її... не поцілував. Прощаючись тієї ночі, вона не ховала свого незадоволення.

Я глибоко відчував свою вину, але Боже! Як? Скажіть, як я міг поцілувати її? Я розумію, що я зле зробив. Розумію до болю нервів під нігтями пальців, але ж, уявіть, як міг її цілувати? Пригадайте мої невдячні ноги. Пригадайте стокільові, гарячі, мов розжарені чавуни, долоні. Уявіть, що сталося би з моїм диким, повним пекучих випарів, серцем. Повірте мені, і даруйте! Я не міг, їй-Богу, не міг. Не міг, бо я задушив би її там на тому місці. Земля під нами напевно провалилась би, і пекельний огонь зжер би нас обох.

Осінь минула непомітно. Вражіння моєї ганьби дещо стерлося, і я далі носив у серці свою богиню. Дійшло до того, що вона навідала мене... Раз, другий. Пригадую один м'який, мов вата, день, коли перший раз стелився сніжок.

Вона прийшла до мене несподівано, надвечір. Я читав якісь безглузді вірші, показував дикі малюнки незнаних авторів. Мій артист входив саме в ролю, як у двері хтось застукав.

На моє "прошу" з'явився Гриць Чорний. Він приніс мені програмку нової вечірки. Його ім'я значилося на ній грубими літерами. Присутність моєї гості дещо зніяковіла його. Вона говорила сміливо і безпосередньо, і вже по короткому часі мій артист почав награвати трагікомічну ролю. Дивно, як стало повно в моїй кімнаті від Гриця Чорного. Моя гостя, я, мій артист і навіть мої непоказні меблі звернулися обличчями до нього. Його голос звучав лунко. Він вникав у все певно, сміливо, неухильно.

Гриць дав також Ліді свою програмку. Я власним пальцем, з підкресленою увагою вказав їй те знамените ім'я, обдарувавши одночасно його безліччю компліментів. Вона прочитала і заявила:

– Ну, прийду...

Проводячи її десь коло одинадцятої на двірець, мій артист догравав свою трагічну ролю. Вели її я і Гриць. Я справа, він зліва. Йдучи досить швидким кроком, я помічав, що теплота її тіла з мого боку зменшується. Її голова, яку я бачив увесь час у профіль, тягнулася все вліво, і мені доводилося говорити тільки з її щокою. Вертаючись з Грицем назад, він не без вдовolenня зазначував:

– Та-ак. У тебе смак незлий. Де ти її таку підчепив?

У мене бракнуло слів для відповіді. Якби він знав, як божевільно прагнув я розбити його вперте випнуте підборіддя і м'які тонкі вуста! Але

хіба я був зроджений для того, щоб розбивати? Я волів лише творити, різьбити, будувати замки навіть з мрій і то в таких висотах, куди не сягнути Грицеві Чорному з його нахабно випнутим підборіддям.

Після знаного балю-вечора вернувся я сам додому. Чи була вона? О, розуміється. Була. Така вся рожева, прозора, легка, як це завжди бувають провінційні красуні на перших балах. Я навіть не сподівався, що вона так розкішно витанцьовуватиме танго. Здавалося, вона родилась для нього. Сам Гриць Чорний, зійшовши зі сцени, повів її в танець, а мій артист трагічно радів, сміявся, і після кожного закінчення танцю, коли вони теплі, зарожевлені верталися до мене, я розпливався у вдячності перед своїм приятелем. Мої ноги ніколи не змогли б танцювати танго. Вони не чули ритму. Вони були самі ритмом.

Нарешті, після одного танцю, вони не вернулися до мене. Я оглядався на всі боки, бентежився. Цілу довгу перерву провів я, перевіряючи себе, а коли заграла музика, вони знов виринули на хвилях її згуків. Вгледівши її, у мені щось ніби урвалося. Я виразно відчув біль, спричинений моєю мармуровою богинею, якій дав місце у серці. До цього часу я чув лиш тягар, але болю – ні. Тепер же вона стирчала у нім, мов скалка ґранати, а коли випадково я помітив їх тіні у півтемному сальоні, відчув неймовірну втому.

Захотілося вийти, а зробивши лиш кілька кроків до виходу, мимохіть опинився коло ґардероби, механічно напнув плащ і, описуючи вісімки, поплив. Морозне повітря досить довго втримувало в мені мою свідомість. Дорога підо мною гнулася, мов з картин. Будинки все ще витанцьовували танго і хилились один до одного. Дерева гнулися, ніби з ґуми. У мені один по одному, з болючим зойком, рвалися нерви, а як і коли вернувся я додому, не пам'ятаю.

Дівчино моя, далека, незабута! Дівчино з яблуневого саду, зрум'яніла від сонця, з глибиною синього неба в очах! Тиняючись далекими світам, змагаючись зі свавільним, мов куртизана, життям, оплачуючи кожний крок вперед надмірною впертістю, я круто зі скреготом зубів трошив у

собі всі рештки юнацьких сентиментів. Але один з них – найбільший і найболючіший, свято хороню перед навалами хвиль часу. Цей сентимент – ти! Ти далека, завжди чужа, завжди загадкова, завжди бажана! Ти, що родилась під покрівлею могутнього неба моєї найкращої із країн. Ти, що в'яжеш мене спомином про неї, що ніколи не любила ні мене, ні її – не любила так, як любить Бог і ненавидить Сатана. Але я люблю тебе, люблю через неї – мою країну, вкрадену у мене, зґвалтовану і оплюгавлену.

Може, тебе вже нема. Може, лиця твої зчорніли, вилились очі, сміх навік розсипався й завмер у просторах. Але я глибоко вірю, що країна моя родила ще таку, як ти, таку рожевошоку і синьооку. І коли вона де-небудь є, коли цвіте і співає пісні, коли любить весну, плете вінки і зриває сині сливи, я не хочу, щоб вона думала про мене зле. Все, що казали про мене мої знайомі – брехня. Я ніколи не був женоненависним.

Де ж Ліда? Ліда? Моя Богиня, яку вимріяв, вирізьбив з найкращого мarmуру, влив їй душу і помістив у серці своїм?

Після першого балу, на якому вона танцювала танґо, довго, аж до весни, не бачив я її. Чи сердився на неї? За що? За те, що вона впилася баритоном Гриця, хвилями танґо і блиском його очей?

Треба бути підлим, щоб сердитися за це. Ні. Я не сердився. Навпаки. Вона стала для мене ще більш бажаною. Святість її зросла, а серце моє коли й боліло, то що значить цей біль в порівнанні з величиною її святости.

Та одного весняного дня... Саме сонце так гріло. Напередодні я вже через вікно своєї кімнати бачив молодика і безліч зір. Я дивився на них і чув у серці богиню. Рано встав і, переслідуваний неспокоєм, гасав по оновленому весною містечку.

І дерева гнулися тонами, і хрести золоті горіли в блакиті, і голуби білі, срібні і чорні воркотали та купалися в соняшнім промінні.

Згадав Гриця і думаю: чому я ненавиджу Гриця? Чому я лютую на Гриця? Невже тільки за те, що у нього дужий голос і вип'яте підборіддя? Хіба ж я не більший, не сильніший від нього? Хіба ж він – Гриць Чорний, мій приятель, вміє так розкішно курити люлечку, так талановито мовчати в товаристві і так тішитися голубами? За що ж я на нього серджуся?

Звернув за ріг і покопирсаним хідничком попід довгим рядом каштанів із щойно розвинутими, ще липкими листочками, весело пішов до Гриця. Прийду, стисну руку, ввіллю йому поглядом любов, попрошу:

– Даруй, Грицю! Любий, дорогий Товаришу! Давай знов спільно читатимемо Тичину.

А він широко засміється, поблажливо (він завжди краще від мене розумів Тичину) подивиться на мене, витягне "Соняшні кларнети".

І сонце, і голуби, і отруби фанфар. На деякий час, поки Гриць Чорний урочисто тримає у своїй білій, з довгими тонкими пальцями руці цю книжечку, я не слухаю ні Тичини, ні фанфар. Мій погляд лізе по довгих його пальцях, обмазує кожну шпоньку його чохла, любить станом, чолом, носом. Волосся чорне, хвилясте, хильнулося назад і застигло. Чоло рівне, високе підтяте бровами дбайливо і розраховано. Як приємно, як дуже приємно, що Гриць мій товариш... мій приятель. Коли б я був Грицем, я ніколи не був би моїм товаришем. Хіба ж він мені рівня?

Йшов і думав. Хідник, побиті камені під ногами, каштани. Сюдою не їздили ні авто, ні трамваї. Це велике місто. А все-таки тут і хідники, і числа на будинках, і тонка панночка з парасолькою. Не тільки він, але й я був здивований. У нього застав Ліду. Вона сиділа на канапі блідувата, спокійна, дещо виляла. Коли подавав я їй обидві руки, вона встала. Я почувався навіженим, ніби щойно з потягу, який привіз мене з далекого краю на Україну. Хто б не вчитав у моїх очах радості, щастя, захоплення? Кожний предмет викликав буревій бажання обняти його. Лідині, порвані на пальчиках, рукавички, і ці розцілювати хочеться.

Гриць узяв мою гарячу руку, тріпнув нею. Він був, видно, збентежений, бо зараз відняв її і заховав у кишеню, так саме, як і ліву. Він ані не сміявся зі мною. Чоло хмуρε, ніздрі носа нервуються.

– Чого ти не сядеш, – майже крикнув він Ліді. Вона якось крадькома, нето всміхалася, не то збиралася заплакати, і стояла...

– Сядь! Чуєш?... Раз, два, три – ступив до неї такими впертими кроками, ніби вона мала втекти. Але вона лише відступила від канапи і стала під стіною. Тоді він, суворий і рівний, не виймаючи з кишень рук і не вважаючи на мене, підійшов щільно до неї і припер її своїм животом до стіни.

Я остовпів. Моя Ліда, та, яку я боявся навіть поцілувати, та, якої різьблену богиню свято ношу в серці, та сама горда, свавільна Ліда, вона навіть не думала робити якийсь спротив. Вона не вирвалася, не розсердилася; не крикнула голосом, повним жагучого гніву: "Нахабо! Геть! Геть від мене з твоїм осоружним животом! Не смій торкатися!"

Ні. Цього не сталося. Більше того. Замість того він ще кричав на неї. Вона за щось винна була. Вона майже залякано дивилася на нього, а опісля (хай тріснуть мої очі) я помітив, що з її колись небесно-синіх глибин зненацька викотилися і розсипалися по лицях великі сльозини. Вони котилися поквапом і, вирвавшись, падали. Падали скрізь: на груди, на живіт Гриця, бо рук він так і не видобув з кишені.

Я ж усе ще лиш дивився. Груді твердніли прикрим бажанням. Очі все більшали, і в них зажаріли вовчі огники. Зрошений дівочими слізьми, Гриць дещо видно, розм'як. Він зволив дістати з кишені одну свою ліву руку і незграбно лівшуном ляснув її злегка кілька разів по засльозеній щоці.

– Стій! – вереснув я, згрибнувши в кулак карк приятеля. Передня шпонька його комірця відразу тріснула. Він сіпнувся назад і розкрився.

В той час друга моя долоня зі зручністю акробата цяпнула і зім'яла в кулаці все його причиндалля спереду, починаючи від шовкової кравати до білої шкіри грудей виключно.

– За що ти її?! – труснув я ним.

Він запручався. Він протестував. Я не смію втручатися в його "особисті справи". Чорт бери всі особисті справи. Мій кулак, який ніколи не відзначався скромністю моєї душі, майже любовно торкнувся його щелепів. Він крикнув і досить швидко клякнув додолу. Я ніколи й не сподівався, що він ані не спробує борикатися зі мною.

Перед моїм розжареним, лютим, осатанілим обличчям мигнула Ліда. Вона, видно, кинулася боронити нас. Я глянув на неї, глянув мигцем, побіжно. Глянув, як дивляться на ображених, на калік, на жебраків. Жаль пронизав моє серце і раптом з болем і зойком розбив, знищив там мою виплекану, горду богиню.

Пригадую, вирвався я з цієї хати, як вириваються заспані посеред несподіваної пожежі. Весна линула на мене хвилю свого сильного життя, і я відчув неймовірну міць. Хотілося зупинитися і полюбуватися собою. Очайдушні зойки мого порваного сентименту ревіли ще в ухах, але назустріч перлася буревійна симфонія величньої, зоряної ночі. Твердо, кам'яно дудніла під ногами земля і, відбігши далеко, під розлогі соковиті каштани, перший раз по довгому і болючому часі, з насолодою закурив я свою задавакувату люлечку.